

**DANTES GUDDOMMELIGE
KOMEDIE** På danske vers af Ole Meyer

DANTES GUDDOMMELIGE KOMEDIE

DANTES
GUDDOMMELIGE
KOMEDIE

PÅ DANSKE VERS
AF OLE MEYER

Dantes Guddommelige Komedie

På danske vers og med kommentarer af Ole Meyer

© Multivers ApS 2000-2012

e-bog baseret på 5. trykte udgave (2009)

Udgiver: Forlaget Multivers, 2012 (www.multivers.dk)

Omslagsdesign: danesadwork.dk

Forsideillustration: Udsnit af Hieronymus Bosch "Det jordiske Paradis – opstigning til Empyreum" (1500-04). Venezia, Palazzo Ducale.

Da denne bog findes som ebog, må den trykte udgave ikke indskannes. Kopiering fra bogen må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med Copy-Dan og kun inden for de i aftalen nævnte rammer. Enhver anden udnyttelse uden skriftligt samtykke fra Forlaget Multivers ApS (multivers@multivers.dk) er forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug for anmeldelser.

ISBN 9788779175716 (e-bog)

ISBN 9788779172807 (trykt udgave)

INDHOLD

OVERSÆTTERENS FORORD.....	29
---------------------------	----

DEN GUDDOMMELIGE KOMEDIE

HELVEDET I.....	43
-----------------	----

Dante begynder sin rejse gennem dødsrigerne med at skildre sig selv i en uigennemtrængelig mørk skov. Han søger op mod en solbeskinnat bjergtop, men drives af tre rovdyr tilbage ned i mørket. – Den romerske digter Vergil træder ham i møde og bebuder at han vil være Dantes fører gennem to af de tre riger: helvede og purgatorium. Det tredje rige, paradiset, må hedningen Vergil overlade til en mere værdig fører.

HELVEDET II.....	47
------------------	----

Dante tvivler på sig selv, og frygter at rejsen vil være vanvid. Vergil fortæller at han er udsendt som fører af Dantes ungdomselskede Beatrice, der er steget ned fra himlen for at pålægge ham dette hverv. Dante fatter atter mod, og den egentlige vandring begynder, langfredag aften 8. april, ved fuldmåne.

HELVEDET III.....	51
-------------------	----

Straks inden for helvedsporten med dens indskrift ser vandrerne de lunkne og vege sjæle, og ser hvordan de straffes, uden for det egentlige helvede. Ved floden Acheron driver færgemanden Karon de afdøde sjæle om bord i sin båd for at føre dem over til den anden bred. Efter et voldsomt jordskælv, fulgt af et lyn, besvimer Dante.

HELVEDET IV.....	55
------------------	----

Et tordenbrag vækker Dante af besvimelsen. De to digtere befinder sig nu i første helvedskreds, og træder ind i Limbo, hvor de udbøtte retfærdige holder til. Dette er Vergils sted, hvor han opholder sig sammen med oldtidspersoner som Horats, Homer, Ovid, Cæsar, og arabiske middelalderskikkelser som hærføreren Saladin og filosofen Averroës. Ingen af dem straffes, men alle lever de i uopfyldelig længsel efter at se Gud.

Digtarskikkelserne fører Dante ind i en fornem borg, hvor han hædres som deres kollega.

HELVEDET V 59

Ved indgangen til anden helvedskreds ser Dante helvedsdommeren Minos. I denne kreds hvirvles umådeholdent vellystige rundt i evighed af en voldsom storm. Dante ser berømte elskende siden oldtiden (Paris og Helena, Tristan m.fl.), og får lov at tale med to samtidige, Paolo da Malatesta og Francesca da Rimini: hun fortæller ham om deres tragiske elskov, der endte med døden. For anden gang besvimer Dante, denne gang af bevægelse.

HELVEDET VI 63

Helvedshunden Kerberus vogter indgangen til tredje helvedskreds, hvor de forslugne og grådige straffes med slam og slud. Florentineren Ciaccio genkender Dante og afslører Firenzes fremtidige skæbne for ham, herunder Dantes egen kommende landflygtighed. På vej bort taler de to digtere sammen om hvorvidt helvedsstraffene vil fortsætte uændret efter dommedag.

HELVEDET VII 67

Fjerde helvedskreds vogtes af Pluto, der taler sort. De to digtere ser gnier og ødelandende rulle kampesten mod hinanden. På spørgsmål fra Dante om hvem Fortuna eller skæbnen er, udlægger Vergil hende som en del af den guddommelige forordning der drejer universets hjul.

Femte helvedskreds består af sumpen Styx, hvor de vredladne flår hinanden i stykker med negle og tænder. Tørskoede går de to digtere mod et højt tårn.

HELVEDET VIII 70

Fra toppen af tårnet lyser et bål som signal. Helvedsånden Flegjās tar de to digtere med i sin båd, længere ind mod sumpens midte. En vredladen florentiner, Filippo Argenti, prøver at komme op i båden, men stødes tilbage. Uden for porten til helvedsbyen Dis stiger digterne i land, men djævlene der vogter indgangen vil ikke lade dem komme indenfor. End ikke Vergil, der har været der før, kan overtale dem. De to vandrere må afvente himmelsk assistance.

- HELVEDET IX 74
 Mens de venter på hjælp til at få adgang til byen, fortæller Vergil om hvorledes han tidligere var blevet manet til at besøge det nedre helvede, hvortil de nu er på vej. På tårnets tinde kommer Medusa og hævn gudinderne truende og forbandende til syne. Endelig ankommer den himmelske hjælper, der åbner porten, og de to digtere træder indenfor, ind i den sjette helvedskreds. Her ligger kættere i brændende sarkofager.
- HELVEDET X 78
 Fra en glødende kiste genkender den ghibellinske anfører Farinata degli Uberti en landsmand i Dante; de samtaler om striden mellem de to partier, ghibellinerne og guelferne. I samme sarkofag ligger guelfen Cavalcante de' Cavalcanti, far til Dantes digterven Guido. Farinata forudser Dantes landflygtighed.
- HELVEDET XI 82
 Foran en stejl og dyb skrænt standser digterne op, frastødt af stanken der stiger op nedefra. I ly af pave Anastasius' grav forklarer Vergil helvedes inddeling efter syndernes kategori: Umådehold (sang V-VIII), Vold (IX/X-XVI) og Falskhed (XVIII-XXXIV), hver med sine underinddelinger.
- HELVEDET XII 85
 Neden for den uvejsomme skrænt ligger syvende helvedskreds, vogtet af uhyret Minotaurus, som det lykkes digterne at slippe uskadt forbi. De træffer en deling kentaurer, der patruljerer her, anført af Chiron. – Nessus, en anden kentaur, bærer på sin ryg Dante over Flegethon, en kogende flod af blod, hvor tyranner, mordere m.fl. pines.
- HELVEDET XIII 89
 Anden del af syvende kreds består af selvmorderskoven, hvor de der øvede vold mod sig selv er blevet til tornede træer og buske, i hvis grene harpyerne bygger rede. Pier della Vigna, kejser Frederik II's kansler, fortæller om sin skæbne. To mænd der har forspildt deres evner og bragt ødelæggelse over sig selv, blir jaget af et kobbel hunde gennem skoven. En landsmand til Dante spør om onde tider for Firenze.

HELVEDET XIV 94

I tredje del af syvende kreds straffes forbrydelser mod naturen og skaberen: gudsbespottere, sodomitter (homoseksuelle) og ågerkarle ligger, vandrer eller sidder i en ørken af glødende sand, under en regn af ildflager. Blandt de første, naglet til jorden, er Capaneus. Vergil forklarer Dante hvor de underjordiske floder Acheron, Styx og Flegethon kommer fra: de er tårer udgydt af Oldingen på Kreta.

De to vandrere fortsætter indtil de kommer til en blodrød strøm der krydser ørkenen og fører ind mod midten.

HELVEDET XV 98

Dante og Vergil følger floden, i sikkerhed oppe på dens diger. Blandt sodomitterne genkender Dante sin gamle lærer Brunetto Latini, som på ny forudsiger hans landflygtighed. Efter at have anbefalet sig gennem sit efterladte værk *Le Trésor*, forlader han Dante for at slutte sig til de andre fordømte, og vandrerne fortsætter ind mod midten.

HELVEDET XVI 101

Tre berømte florentinere: Guido Guerra, Tegghiaio Aldobrandi og Jacopo Rusticucci, spørger Dante om nyt fra byen, som de har hørt foruroligende rygter om gennem en nyankommen, forlydender som Dante bekræfter.

De to vandrere kommer til en afgrund; for at komme ned til det nederste helvede, kaster Vergil et reb ud som tegn til en helvedsånd, der kommer op fra dybet.

HELVEDET XVII 105

Uhyret Geryon, billede på falskhed, lægger til ved kanten. Mens Vergil forhandler med ham, går Dante hen for at se på ågerkarlene, der skildres ved deres våbenskjold og forretningselement. – De to vandrere tar plads på Geryon, der flyver nedad med dem.

HELVEDET XVIII 109

Ved foden af skrænten begynder ottende helvedskreds, der kaldes Malebolge. Den består af ti kæmpemæssige, koncentriske ringgrave (*bolge*), omkring en skakt i midten. Hen over dem fører klippebroer, som til en fæstning omgivet af voldgrave. I den første grav straffes ruffere og forførelere (bl.a. Jason), i den anden smigrere.

HELVEDET XIX 113

I tredje grav i Malebolge er simonister (som har handlet med kirkelige embeder og medvirket til kirkens korrumpning) stukket omvendt ned i glødende klippesprækker. Pave Nicolaus III (d. 1280) tror at Dante er Bonifacius VIII, som skal ned i samme spalte som han selv (1303), for snart at blive efterfulgt af franskmanden Clemens V (1314), den første Avignonpave.

HELVEDET XX 117

I den fjerde grav eller *bolgia* straffes spåfolk, heriblandt sagnskikkelser som Tiresias og Manto (som Vergils fødeby Mantua har navn efter), samt historiske personer som Michael Scotus. Alle vandrer grædende rundt med hovedet vredet om mod bagen, så de kun kan se bagud.

På jorden er det solopgang og månedgang påskelørdag, 9. april, vandringens anden dag.

HELVEDET XXI 121

I femte grav eller *bolgia* koger verdslige embedskøbere og korrupte embedsmænd i en flod af beg. En djævel ankommer med en rådmænd fra Lucca, mens djævelens kumpaner, der blir kaldt for Malebranche, hepper. Anføreren for djævlene gir de to vandrere en eskorte på ti djævlene der skal føre dem hen langs med graven til næste hele klippebro; den nærmeste er nemlig styrtet sammen.

HELVEDET XXII 125

Djævlene i Malebranche-kompagniet fanger en modvillig synder, der imidlertid narrer dem og undslipper, mens to af djævlene havner i tjæren. De to vandrere skynder sig videre, langs med graven.

HELVEDET XXIII 129

I sjette grav redder de to digtere sig hastigt fra Malebranche-djævlene, der havde givet dem falsk besked om broen. Nede i graven går hyklere omkring i tunge forgyldte blykåber. Tværs over vejen ligger ypperstepræsten Kaifas, korsfæstet til jorden. Opklaring af djævlernes løgnagtighed.

HELVEDET XXIV 133

Efter en besværlig opstigning til diget og klippebroen kan

vandrerne se ned på syvende grav. Tyveknægte forvandles uophørligt til og fra krybdyr. Kirkerøveren Vanni Fucci fra Pistoia profeterer skadefro om ghibellinernes nederlag, og om Dantes videre skæbne.

HELVEDET XXV 138

Vanni Fucci forbander Gud. Dante forbander Pistoia. Kvægtyven Cacus, forvandlet til slangebesat kentaur. Syndere og krybdyr bytter skikkelse. Tre florentinere.

HELVEDET XXVI 142

Bitter lovprisning af Firenze. Ottende grav: falske rådgivere indsvøbt i flammekugler. Odysseus, svøbt i samme flamme som Diomedes, fortæller om sin sidste færd ud på verdenshavet hinsides Herkules' søjler ved Gibraltar.

HELVEDET XXVII 146

Videre i ottende grav fortæller den ghibellinske fører grev Guido da Montefeltro ud fra sin flamme om hvordan han mod slutningen af sit liv blev munk og troede sig frelst, men blev narret til at give pave Bonifacius VIII et bedragerisk råd. Derfor måtte Frans af Assisi overlade hans sjæl til den "logiske" djævel.

HELVEDET XXVIII 150

I niende grav blir splittelsesmagere sønderhugget. Dels dem der har stiftet sekter: Muhammed, hans svigersøn Alí samt kætterføreren Fra Dolcino, dels dem der har sået splid mellem venner, bysbørn og slægtninge: Pier da Medicina fra Po-sletten, romeren Curio, florentineren Mosca de' Lamberti, og som den sidste trubaduren Bertran de Born.

HELVEDET XXIX 154

De to vandrere skynder sig videre, men Dante har svært ved at løsrive sig, da han er blevet genkendt af en slægtning i niende grav: Geri del Bello, dræbt i en slægtsfejde og endnu uhævnet.

I tiende grav plages falsknere og bedragerer på forskellig vis. Alkymisterne med ækle sygdomme. Griffolino og Capocchio, begge fra Siena.

HELVEDET XXX 158

Videre i tiende grav i Malebolge. Her raser de der udgav sig for andre personer for vindings eller begærs skyld (Gianni Schicchi, Myrrha); falskmøntneren Mester Adam plages af vattersot, og løgnere og menedere (Potifars hustru, grækeren Sinon) skælver i rystefeber. Hån- og skændselsduet mellem Adam og Sinon.

HELVEDET XXXI 162

De to vandrere kommer til randen af den nederste skakt i helvede. Sagnskikkelser fra oldtiden står som tårne inderst omkring kanten, heriblandt Nimrod, der lod Babelstårnet bygge. En mere fredelig kæmpe, Antæus, lader sig bevæge til at løfte de to ned til bunden. Da han retter sig op, kommer Dante til at tænke på et af Bolognas to skæve tårne.

HELVEDET XXXII 167

Helvedes bund og niende kreds består af issøen Kokytos, inddelt i tre zoner. I den yderste zone, Kaïna, opkaldt efter Kain, ligger forrædere mod slægt og venner, med hovedet fri af isen. Dante kommer til at sparke til en af dem, Camiscion de' Pazzi, der fortæller ham om nogle af de øvrige. På grænsen mellem Kaïna og næste del af Kokytos, Antenora, blir Dante vidne til en grotesk scene.

HELVEDET XXXIII 171

Grev Ugolino della Gherardesca, Pisas tidligere hersker, forklarer hvorfor han gnaver løs på ærkebiskop Ruggieris hoved: denne havde ladet ham og hans fire sønner dø af sult i hungertårnet. – I Antenora, opkaldt efter trojaneren Antenor, ligger forrædere mod fædrelandet, med kun ansigtet fri af isen: Alberigo Manfredi, Branca Doria m.fl. Dante undrer sig over den sidste, som endnu ikke er død, men får forklaringen af en af de andre.

HELVEDET XXXIV 175

Aften påskelørdag 9. april, 24 timer efter at vandrerne er trådt ind i helvede.

I Judecca, opkaldt efter Judas, ligger forrædere mod velgørere, helt dækket af isen. Dante undrer sig over en blæst der kommer inde fra mørkets midte, i denne bundfrosne verden. Forklaringen følger da de når midten: fast i isen sidder Satan, den nedstyrtede

lyssengel Lucifer, og basker med seks flagermusevinger. Hver af hans tre hoveder gnaver på en forræder: Judas, Brutus og Cassius.

Vandrerne passerer helvedes og jordens centrum ved at kravle ned ad Satans ben og vende sig rundt. Derefter kravler og går de opad gennem en snæver kløft, vejledt af en bæk der løber ned fra purgatoriebjergets top. Endnu mens det er mørkt, genser de himlen og stjernerne på den anden side jordkloden.

* * *

PURGATORIET I 183

Påskemorgen før dagry, på vandringens tredje dag, søndag 10. april. De to digtere, Dante og Vergil, står på den strandbred hvorfra purgatorie- eller skærsildsbjerget rejser sig op af havet, som det eneste faste land på den sydlige halvkugle. Romeren Cato den Yngre, vogteren af adgangen til bjerget, antager dem først for undslupne fordømte fra helvede. Vergil fortæller deres historie, og Cato byder ham omgjorde Dante med et ydmygt sivstrå og vaske helvedssmudset bort fra hans ansigt, inden bodsgangen op ad bjerget.

PURGATORIET II 187

Dagry. De to digtere ser en båd ankomme over havet fra den nordlige halvkugle, fuld af døde bodfærdige sjæle som en engel har samlet op ved Tiberens bred, og nu fører over havet til purgatoriebjerget. Dante genkender sin ven musikeren Casella, og beder ham synge et af sine digte, som han før plejede. Cato formaner sjælene om ikke at tøve, men skynde sig op mod bjerget og de prøvelser der venter under opstigningen mod paradiset.

PURGATORIET III 190

På vej op mod bjerget forskrækkes Dante ved at se sin egen skygge, mens Vergil ikke kaster nogen. Vergil beroliger ham, og fremhæver den menneskelige fornufts utilstrækkelighed. De møder en skare sjæle; det drejer sig om ekskommunicerede (udstødte fra kirken) samt personer der først angrede i deres dødsstund. Dante møder hohenstauferen kong Manfred af Napoli, der fortæller ham om den guddommelige miskundhed.

PURGATORIET IV 195

De to digtere maser sig med besvær op gennem en snæver slugt, og gør ophold på en afsats. Vergil forklarer hvorfor middagsolen står i nord. Fra en skare sjæle lyder en doven stemme som Dante genkender: luthmageren Belacqua, der forklarer hvorfor han som forsømmelig sidder sløv og venter, i stedet for at vandre op mod prøvelserne.

PURGATORIET V 199

Digterne møder en tredje skare sjæle, der fik en voldelig død uden syndsforladelse men som i sidste øjeblik angrede deres synder. Tre af dem, Jacopo del Cassero (myrdet på rejsen), Buonconte da Montefeltro (ghibellinsk hærfører død på flugt fra slaget ved Montaperti, hvor Dante deltog på modsat, guelfisk side) og Pia de' Tolemei (myrdet af sin ægtemand), fortæller om deres skæbne, og bærer vidnesbyrd om den guddommelige kærligheds frelsende magt.

PURGATORIET VI 203

Eftermiddag, påskedag.

Flere voldeligt døde trænges rundt om Dante og beder ham bringe bud om dem til deres levende slægtninge og venner, så disse kan gå i forbøn for dem og derved forkorte deres prøvelser. Blandt disse er toskaneren Federico Novello og den franske hoflæge Pierre de la Brosse. De to digtere går videre og møder trubaduren Sordello, der sidder alene. Ligesom Vergil er han fra Mantova, og begge omfavner grebet hinanden.

Anklage mod samtidens splidagtige Italien, og mod kejseren der forbliver nord for Alperne uden at gribe ind.

PURGATORIET VII 207

Tidlig aften påskedag, 10. april. Sordello fører vandrerne ind i en grøn, blomsterduftende dalsænkning, hvor forsømmelige fyrster to og to gør bod for deres tidligere fjendskab ved gensidig trøst: Rudolf II af Habsburg, Ottokar af Böhmen, Filip III af Frankrig, Karl af Anjou og andre.

PURGATORIET VIII..... 211

Aftenen falder på over dalen, som bevogtes af to engle. Fyrsternes

aftenhymne. Dantes ven Nino Visconti fortæller om sin efterladte hustru og datter. En slange kommer til syne, men jages bort af englene. Corrado Malaspina fra Val di Magra vest for Toskana spår om den gæstfrihed Dante i sin landflygtighed vil modtage hos hans slægt.

PURGATORIET IX 215

Natten til mandag og mandag morgen 11. april, vandringsens fjerde dag.

Dante drømmer om en ørn. Imens bærer Skta. Lucia, fulgt af Vergil, ham op til purgatoriets indgangsport, men inden han vågner, forsvinder hun.

Indgangen vogtes af en engel, der sidder på det øverste af tre trin; han åbner porten med to nøgler af sølv og guld, og ridser med spidsen af sit sværd syv P'er (PECCATUM = SYND) på Dantes pande; de skal forsvinde på vandringsen opad.

PURGATORIET X 219

Renselseskredsene er cirkelformede afsatser der fører rundt om bjerget.

Første renselseskreds: de stolte går under tunge byrder. Marmorrelieffer med berømte scener af ydmyghed: Marias bebudelse, Davids dans, Trajan og enken.

PURGATORIET XI 223

Fadervor, bøn for sjælene i purgatoriet. Dante taler med to sjæle der gør bod for deres hovmod: adelsmanden Omberto Aldobrandeschi og bogmaleren Oderisi da Gubbio, som taler om hvorledes berømmelse veksler med glemsel, og nævner store malere og digtere: Cimabue og Giotto, Guido Guinizelli og Guido Cavalcanti. Til slut peger han på den førhen så mægtige Provenzan Salvani fra Siena.

PURGATORIET XII 227

Reliefbilleder viser scener af straffet hovmod fra oldtiden.

Ydmyghedens engel stryger det første P væk fra panden på Dante, som føler sig lettere.

- PURGATORIET XIII..... 231
 Anden bodskreds; Vergils anråbelse af solen. Stemmer af ånder eller engle maner til næstekærlighed og storsind. De misundelige med tilsyede øjenlåg, heriblandt Sapia fra Siena. Dante betragter som sin egen største fejl ikke misundelse, men hovmod.
- PURGATORIET XIV 235
 Guido del Duca og Rinier' da Calboli. Den første anklager romagnolere og toskanere for deres lastefuldhed og korruption. Englestemmer forkynder eksempler på straffet misundelse.
- PURGATORIET XV 240
 Barmhjertighedens engel sletter det andet P fra Dantes pande. Samtale om misundelse og fordelingen af goder. I en vision ser Dante tre eksempler på ydmyghed og blidhed: Maria, Peisistratos, Skt. Stefans martyrium.
- PURGATORIET XVI 244
 Tredje bodskreds: de vredladne i natsorte røgskyer. Hofmanden Marco Lombardo beklager nutidens forfald og roser fortidens ridderdyder. På spørgsmål fra Dante om årsagen til dette forfald fremhæver han viljens frihed og peger på sammenblandingen af gejstlig og verdslig myndighed gennem pavernes magtbegær. Priser oldingen "den gode Gherardo".
- PURGATORIET XVII..... 248
 Vandrerne træder ud af røgskyen, og Dante får visioner af eksempler på straffet vrede. Fredens engel stryger det tredje P fra Dantes pande.
 Opstigning til fjerde kreds; det er aften, og vandrerne må holde hvil. Vergil forklarer purgatoriebjergets indretning, som fordeler synderne og boden ud fra hvorledes sjælenes kærlighed har været rettet enten mod det sande gode, eller mod falske former af det. I de fire første kredse soner for stærk eller for svag kærlighed til det gode; i de tre foroven kærlighed rettet mod forkerte mål.
- PURGATORIET XVIII..... 252
 Vergil fortsætter sin forklaring og udlægger fornuftsmæssigt den frie vilje, samt kærlighedens forskellige retninger, gode såvel som

mindre gode; forklaringen af det egentlige mysterium henviser han til Beatrice og troen.

I fjerde, midterste bodskreds løber de lunkne og træge rundt uden at kunne standse selv om natten; en abbed fra San Zeno fortæller hvor opgangen til femte bodskreds er, altimens han iler forbi dem.

PURGATORIET XIX 256

Morgen tirsdag 12. april, vandringens femte dag.

Dante drømmer om sirenen, der forfører søfarende; en hellig kvinde kommer til undsætning og kalder på Vergil.

Dante vågner, de to digtere genoptager vandringen, og den gode viljes engel stryger det fjerde P fra Dantes pande. Opstigning til femte bodskreds, hvor de griske eller ødsle straffes ved at ligge med ansigtet nedad. Samtale med pave Hadrian V, der fortæller om vejen til sjette bodskreds.

PURGATORIET XX 260

Hugo Capet, stamfader til det franske kongehus, priser eksempler på lykkelig, godgørende fattigdom og anklager sine efterkommere for de ulykker de har forvoldt og vil forvolde. Han nævner eksempler på straffet griskhed: Midas, Crassus m.fl. Et pludseligt jordskælv fulgt af en lovsang undrer og forskrækker Dante.

PURGATORIET XXI 265

En sjæl slutter sig til vandrerne, og forklarer at jordskælvet var tegn på at en sjæl har fuldendt sin bodsvandring og nu er parat til at stige op til paradiset: det er ham selv, den romerske digter Statius. Han bekender sin omvendelse til kristendommen takket være Vergils værk, der havde ført ham til at se sandheden.

PURGATORIET XXII 269

Endnu en engel stryger det femte P (havesygen) fra Dantes pande. Mens de tre digtere stiger op til sjette afsats, fortæller Statius om sin omvendelse, og Vergil om Limbo, hvor han færdes med andre store oldtidsdigtere: Terents, Plautus, Homer m.fl. Sjette bodskreds: grådighed og frådseri. Livets træ med sine frugter står lokkende men utilgængeligt på stien. Berømte eksempler på mådehold.

PURGATORIET XXIII..... 273

De bodfærdige grådige er magre som skeletter, så man i deres ansigter kan læse 'OMO' (= MENNESKE) med gotisk skrift, hvor o er øjnene, og M – skrevet med store buer – er næse, øjenbryn og kindben. Dantes næsten ukendelige ungdomsven Forese Donati fortæller om sin dydige enke og de lastefulde florentinerinder, Dante om sin vandring.

PURGATORIET XXIV 277

Forese beretter om sin salige søster Piccarda og om andre bodsgørere i sjette kreds, heriblandt pave Martin IV og den ældre digter Bonagiunta da Lucca, der priser den nye, sande følelsesstil hos Dante og andre af hans generation. En stikling af Kundskabens træ står på stien; derfra lyder formaninger om mådehold.

En engel opfordrer de tre vandrere til at stige op til syvende bodskreds, og stryger det sjette P fra Dantes pande.

PURGATORIET XXV 281

Under opstigningen udvikler Statius den aristotelisk-skolastiske lære om befrugtningen og sjælens opståen; han forklarer videre om døden og om det skyggelegeme de døde danner for at kunne modtage straf eller bod.

I syvende og sidste bodskreds lutres de vellystige i en rensende ild, mens de forkynder eksempler på kyskhed.

PURGATORIET XXVI 286

De to grupper af vellystige – hetero- og homoseksuelle – vandrer i modsat retning på afsatsen, inden for flammen, der lader en smal sti fri til passage for de tre vandrere. Dantes forbillede, kærlighedsdigteren Guido Guinizelli, fortæller ham at der er en langt større mester til stede, og udpeger denne. Det viser sig at være trubaduren Arnaut Daniel, der svarer Dante på provençalske vers.

PURGATORIET XXVII..... 290

Aften på vandringens femte dag, tirsdag 12. april. De tre digtere går gennem flammerne og mødes af en engel. (Det syvende P nævnes ikke, men slettes formentlig her). Ved foden af trappen

der fører opad til det jordiske paradys, hviler de for natten; Dante drømmer om Lea der plukker blomster på engen.

Om morgenen stiger de rask op ad trappen, og Vergil erklærer at han nu ikke længere kan være Dantes fører: "Jeg kroner og salver dig nu til din egen herre".

PURGATORIET XXVIII..... 294

Formiddag onsdag 13. april, vandringens sjette dag.

Dante vandrer ind i den hellige skov, mens de to andre digtere følger efter. På den anden side af en bæk ser Dante en smuk kvinde, Matelda (navnet nævnes først siden), som fortæller ham om skoven og dens vandløb Lethe og Eunoë. Vergil og Statius lytter fornøjet.

PURGATORIET XXIX..... 298

Den sande kirkes mystiske sejrprocession i skikkelser af mennesker eller fabeldyr: foran går Gamle Testamentes bøger. Den tohjulede triumfvogn blir trukket af en grif, symbol for Kristus, og er omgivet af de fire evangelier og de syv dyder. Til slut Apostlenes Gerninger, Nye Testamentes breve og Johannes' Åbenbaring.

PURGATORIET XXX..... 303

Processionen gør holdt på bækkens modsatte bred, over for Dante. I triumfvognens venstre side viser sig nu Dantes ungdomselskede Beatrice, dog indhyllet i blomsterregn og skjult bag et slør. Mens hun ubønhørligt bebrejder ham hans vildfarelser, forsvinder Vergil ubemærket. Dante er fortvivlet da han opdager det, men Beatrice fortsætter sin tale.

PURGATORIET XXXI..... 307

Dante bekender sine synder og falder i afmagt. Matelda lader ham neddykke i bækken Lethe og drikke af dens vand, der sletter mindet om enhver synd. Beatrice viser sig for ham ubesløret i sin fulde skønhed.

PURGATORIET XXXII..... 311

Processionen drager videre, fulgt af Dante og Statius, hen til Kundskabens træ, der står nøgent. Vognen bindes til træet, og Beatrice sætter sig på jorden, mens griffen og den øvrige procession med undtagelse af de syv dyder stiger op mod himlen. En ørn

(kejserdømmet) kaster sig to gange ned over vognen. Vognen forvandles til et grotesk uhyre og tages i besiddelse af en skøge (den romerske kurie), der indlader sig med en brutal kæmpe (den franske kongemagt), som slæber af sted med vognen og hende.

PURGATORIET XXXIII..... 316

Beatrice forklarer at en ætling af ørnen snart skal hævne overgrebet. Dante drikker af bækken Eunoë, og husker atter sine gode handlinger. Hermed er hans lutring tilendebragt, og han er rede til at stige op mod himlen.

Det er aften, onsdag 13. april 1300, på vandringens sjette dag.

* * *

PARADISET I..... 323

Indledning: lovprisning af Skaberen, og anråbelse af digterguden Apollon.

Om morgenen torsdag 14. april 1300 stiger Dante, ansporet af Beatrices øjne, hastigt op mod paradiset, gennem ildsfæren der adskiller den jordiske atmosfære fra himlene. Beatrice forklarer ham hvorledes opstigningen er mulig, idet hun udlægger universets moralske og fysiske orden, hvor alt stræber efter sit rette sted.

PARADISET II..... 327

Stadig med øjnene fæstnet på Beatrice ankommer Dante til den første himmel, månehimlen, og trænger mirakuløst ind i den. Beatrice forklarer ham månepletternes natur og opståen, og tilbageviser andre teorier herom. Hun priser de himmelske engle-intelligensers indvirkning på universet i dets helhed.

PARADISET III 331

Dante ser, som skygge- eller tågebilleder, ansigterne på de salige der ikke opfyldte deres løfter i live. Han taler med Piccarda Donati, som forklarer at der i paradiset eksisterer forskellige grader af salighed, der nøje svarer til såvel fortjenesten erhvervet i live som til begæret efter salighed. Før hun fjerner sig syngende, viser hun ham kejserinde Konstantias sjæl; denne havde ligesom hun selv opgivet klosterløftet.

PARADISET IV..... 335

Dante har to spørgsmål, hvoraf det ene drejer sig om Platons udsagn angående sjælen og dens stjerne, det andet om hvorvidt man er ansvarlig for et ikke opfyldt løfte, hvis man af ydre vold er blevet forhindret i at holde det. Beatrice svarer at sådanne sjæle ikke er skyldige, men dog mindre fortjenstfulde end personer som romeren Scævola eller martyren Laurentius, hvis vilje modstod ildens pinsler. Der må her skelnes mellem den absolutte og den relative vilje, fremhæver hun: den sidste kan give efter for derved at undgå et større onde, mens den første står fast i sin protest mod overgrebet.

PARADISET V 339

Beatrice forklarer Dante hvorfor hans øjne endnu ikke kan udholde stråleglansen fra hendes skønhed, som vokser for hver himmel de stiger op i. Videre slår hun fast at et løfte er en frivillig pagt mellem mennesket og Gud, og består af to ting: for det første den frie vilje der afgiver løftet og dermed afstår fra sig selv, for det andet den ting der loves. Det sidste kan eventuelt udskiftes med noget andet, det første ikke.

Med øjnene fæstnet i Beatrices, stiger Dante op i den anden himmel, merkurhimlen, hvor han møder sjæle der lyser forunderligt af glæde. Han beder én af dem forklare hvorfor den netop befinder sig i denne himmel.

PARADISET VI..... 343

Den østromerske kejser Justinian fortæller om sit store lovkompleks og om romerrigets udvikling efter en guddommelig plan. Guelfernes og ghibellinernes vildfarelser: de enten trodser eller misbruger den kejserlige ørn. Til slut priser han den retfærdige Romieu af Villeneuve, kansler hos greven af Provence.

PARADISET VII..... 347

Beatrice forklarer Dante om arvesynden og om forløsningen fra den. At Gud ofrede sin søn for menneskehedens skyld, var nødvendigt og dermed retfærdigt, da mennesket ikke selv ville kunne opveje Adams syndefald. Videre forklarer hun hvilke dele af skaberværket der er henholdsvis evige (som skabt direkte af Gud) og forgængelige (avlede, og dermed skabt indirekte). Menneskesjælen hører til de første.

- PARADISET VIII..... 351
 Beatrice og Dante stiger op i Venus' himmel, den sidste af de himmelsfærer der endnu berøres af skyggen fra jorden. Karl Martel, kronet konge af Ungarn og Dantes ungdomsven, beklager sin slægts forfald og forklarer hvorledes gode fædre kan få slette sønner.
- PARADISET IX..... 355
 Cunizza da Romano, trubaduren Sordellos elskede, fortæller om sin bror, den blodplettede Ezzelino. Digteren Folquet af Marseille beretter om sin kærlighedstjeneste, om skøgen Rahab (Gl. Testamente) og anklager den fordærvede gejstlighed, der kun tænker på at samle rigdom.
- PARADISET X..... 360
 Lovprisning af planetbanernes vidunder, som udtrykker Guds vilje.
 Fra det nedre paradys stiger Beatrice og Dante op i den fjerde himmelsfære, nemlig solens himmel, den første blandt de planetsfærer der ikke nås af jordens skygge. Her møder de vise sjæle: filosoffer, teologer og retslærde fra middelalder og oldtid, præsenteret af Thomas Aquinas: Albertus Magnus, Gratian, Peter Lombarden, Kong Salomon, Dionysios Areopagita, kirkefaderen Ambrosius, Severinus Boethius, Isidor af Sevilla, Beda Venerabilis, Rikard af Skt. Viktor, Siger af Brabant. De fremstår som lys i en krone, tolv i alt.
- PARADISET XI..... 364
 Thomas Aquinas priser Frans af Assisi og beklager sine egne ordensbrødre, dominikanernes, frafald fra grundlæggerens strenge ordensregel.
- PARADISET XII..... 368
 Skt. Bonaventura priser den hellige Domingo og dadler sine egne ordensbrødre, franciskanerne; han nævner elleve store forbilleder fra denne orden, der viser sig som en ny kreds eller krone.
- PARADISET XIII 372
 De to kredse af vise drejer rundt, i hver sin retning. Thomas opklarer en misforståelse med hensyn til Salomon og taler om

skabelsen og de forskellige grader af salighed: Salomon har blot opnået det højest mulige trin af oplysning som menneske, mens Adam og Kristus, skabt direkte af Gud, befinder sig i en endnu højere velsignelse. Han advarer mod tomme spekulationer og vranglærere som f.eks. Parmenides', Sabellius' og Arius' teorier.

PARADISET XIV..... 376

Salomon oplyser om kroppens tilstand efter dommedag. Opstigning til den femte himmel, marshimlen, hvor martyrer og troens forkæmpere ses grupperet som et strålende kors, i hvis midte Kristus anes.

PARADISET XV..... 380

Cacciaguida, Dantes forfader, død på korstog under kejser Konrad III, hilser sin efterkommer og priser de gamle ærbare tider i Firenze, da han levede.

PARADISET XVI..... 384

Dante fryder sig over sin slægts adelskab, som dog ikke beror på fødsel, men på gerninger. Han beder Cacciaguida fortælle mere om hvilke folk der levede i Firenze på hans tid, i midten af 1100-tallet. Cacciaguida nævner alle fornemme slægter, og beklager forfaldet gennem de 'nye folk' der allerede på hans tid var ved at finde vej ind i byen. Til slut nævnes Buondelmonte, hvis giftermål skulle blive årsag til partifejden mellem guelfer og ghibelliner i begyndelsen af 1200-tallet.

Forbandelse over Marsstatuen på Ponte Vecchio, hvis misundelse lå bag det hele.

PARADISET XVII..... 389

Cacciaguida bekræfter de spådomme Dante tidligere har modtaget om sin kommende landflygtighed (1302), og byder ham bære sin skæbne med frimodighed. Hans opgave skal være uforfærdet at fortælle hvad han har set på sin vandring gennem dødsrigerne, for derved at bidrage til verdens forbedring.

PARADISET XVIII 393

Til slut viser Cacciaguida en række berømte troens stridsmænd: Josva, Karl den Store, Gotfred af Bouillon m.fl. Opstigning til

jupiterhimlen, den sjette himmelfære. Her forsamler sjælene af gode og retfærdige fyrster sig, først som lys der danner et valgsprog: "Elsk retfærdighed, I som dømmer og styrer på jorden", dernæst til billedet af en (kejserlig) ørn. Pavemagtens misbrug af det kirkelige band.

PARADISET XIX..... 397

Ørnen, dannet af tusinder af lysende sjæle, taler til Dante om forsynets uudgrundelige veje og den menneskelige forstands utilstrækkelighed. Paradiset opnås gennem tro på Kristus, men mange onde kristne vil dog på dommedag se sig udelukket.

PARADISET XX..... 401

Da ørnen tier, høres de saliges forunderlige sang. Dernæst opfordrer ørnen Dante til at betragte de lys der danner dens øje: kong David, kejser Trajan, Judas kong Hizkija, Konstantin den Store, Vilhelm den Gode af Napoli, og trojaneren Rifeus. Den forklarer hvorfor Trajan og Rifeus, skønt hedninge, befinder sig i paradiset.

PARADISET XXI..... 405

Dante og Beatrice er steget op til den syvende himmel, saturnhimlen, hvor de kontemplative ånder viser sig på en uendelig gylden stige af lys. Petrus Damianus forklarer Dante om prædestinationens (forudbestemmelsens) mysterium. Derefter fortæller han om sig selv, og retter en heftig anklage mod kirkens luksus.

PARADISET XXII..... 409

Et af lysene fra den hellige trappe taler til Dante: Benedikt af Nursia, grundlæggeren af klosterbevægelsen. Han forklarer at trappen er skabt for at sjælene kan stige op mod himlen, men at der for tiden kun kommer få munke til den.

Lynhurtig opstigning til fiksstjernehimlen, den ottende himmel, ind i Tvillingernes stjernebillede, under hvilket Dante blev født 35 år tidligere. Tilbageblik på de tilbagelagte himmelkredse og den ubetydelige jord.

PARADISET XXIII..... 414

Beatrice skuer mod Kristi triumftog, der stiger opad i en lysskare

af salige. Klarest blandt disse stråler Maria, der benævnes Rose. Omkring hende svæver ærkeenglen Gabriel som en fakkell. Påskehymnen REGINA COELI (= Himlens dronning).

PARADISET XXIV 418

På Beatrices opfordring indleder Skt. Peter et forhør af Dante om trosartiklerne, idet han udspørger ham om Troens væsen.

PARADISET XXV 422

Digteren udtrykker sit håb om at kunne vende hjem for at modtage digterkronen i Firenze. Apostlen Jakob eksaminerer ham i Håbets væsen, udspring og mål. Apostlen Johannes kommer til syne i en sådan stråleglans at Dante blændes.

PARADISET XXVI 426

Mens hans syn langsomt vender tilbage, udlægger Dante på Johannes' opfordring Kærlighedens væsen, dens genstand, nemlig Gud, og dens udspring i filosofi og bibelsk åbenbaring.

Beatrice gir ham synet tilbage, og han ser nu et fjerde lys ved siden af de tre apostle, nemlig Adam. Denne fortæller om sit korte ophold i det jordiske paradys, om sit 930 år lange jordeliv og sit 4302 år lange ophold i Limbo inden Kristus hentede ham op til himlen; endelig redegør han for princippet bag de forskellige sprogs opståen, og tilbageviser teorien om hebraisk som fælles ursprog.

PARADISET XXVII 430

De salige lovpriser Treenigheden. Peter fordømmer pavernes begærlighed og løgnagtighed, men forkynder at der skal komme en hævner.

Dante befinder sig med ét i den niende himmel, krystalhimlen eller Primum Mobile, der ikke har udstrækning i rum, men kun i Guds tanke, og som drejer alle himmelsfærer under sig.

PARADISET XXVIII 435

I Beatrices øjne ser Dante genspejlet et lys, der kommer ovenfra, fra den tiende, ubevægelige himmel. Han aner højt oppe et punkt fuldt af lys, som er Gud, omgivet af ni englekor. Beatrice forklarer forbindelsen mellem disse ni kor og de ni himmelsfærer,

der modtager deres kraft. Hun udlægger englernes hierarki og hverv, iflg. Dionysios Areopagita.

PARADISET XXIX..... 439

Beatrice fæstner sit blik i Gud, og forklarer derefter Dante om skabelsen af englene og himmelfærerne, og om de trofaste og de oprørske engle. Hun slår fast at englene ikke har behov for hukommelse, og advarer mod falske filosoffer og prædikanter, der udtaler sig i blinde og hovmod. Hun afslutter med at fortælle om englernes uendelige rækker, og hvorledes Gud spejles i hver af dem.

PARADISET XXX..... 443

Ligesom stjernerne forsvinder for vores blik før solopgang, svinder synet af englekorene. Dante og Beatrice er nu steget op i Empyreum, den tiende himmel hvor Gud og de salige opholder sig.

Dantes synsevne vokser gradvis, og han ser først det højeste paradys som en flod af lys, hvori de salige spejler sig; dernæst ændrer synet form og fremstår som et rundt amfiteater. Dette er den Salige Rose, hvori sjælene sidder på rækker opad. En plads er tom: dér skal kejser Henrik VII (d. 1313) sidde (og vé den pave der modarbejder ham!).

PARADISET XXXI..... 447

Dante betragter de salige i rosen, og englekorene der svæver omkring den. I stedet for Beatrice er Bernhard af Clairvaux trådt til som fører.

Dantes takkebøn til Beatrice, der nu har indtaget sin plads højt oppe i rosen. Bernhard viser ham Jomfru Maria.

PARADISET XXXII..... 451

Bernhard forklarer Dante de saliges fordeling i rosen: til den ene side troner Maria over salige fra den nye pagt efter Kristi komme, til den anden Johannes Døbereren over dem fra den gamle pagt der troede på den kommende Kristus. Rosens nedre del rummer til begge sider børn der er døde som spæde.

Bernhard udlægger den guddommelige nåde, og beder Dante på ny betragte Maria: hun alene kan skænke ham kraft til den højeste vision.

PARADISET XXXIII	455
------------------------	-----

Bernhards bøn til Maria.

Gradvis trænger Dantes syn ind i Guds væsen, og han formår at skue den kærlighed der skabte universet og sammenbinder det i dets forskellige fremtrædelsesformer. Synet er udsigeligt: han ser Treenigheden, og grubler over dens væsen, men som et lyn kommer den højeste vision, der lader ham stum tilbage.

DANTE OG HANS TID	461
-------------------------	-----

KOMMENTAR

Italienske navne, nogle udtaleregler	472
--	-----

Henvisninger og forkortelser	473
------------------------------------	-----

Kommentar Helvedet	474
--------------------------	-----

Kommentar Purgatoriet.....	515
----------------------------	-----

Kommentar Paradiset	554
---------------------------	-----

Udvalgt litteratur.....	595
-------------------------	-----

OVERSÆTTERENS FORORD

Dantes såkaldte Guddommelige Komædie har form af en vandring gennem de tre katolske dødsriger, helvede, purgatorium (eller skærsild) og paradís. I alt består værket af 100 sange/kapitler, fordelt med 33 på anden og tredje del, mens første del har 34, da den desuden rummer en indledende sang. Hver sang består derudover af mellem fyrre og halvtreds såkaldte terziner, dvs. afsnit på 3 verslinier, og teksten rummer således i alt mellem 14.000 og 15.000 vers. Vandreren er jeg-person i fortællingen, og Komædien kan læses dels som én fortløbende beretning om ham og hans vandring, dels som en række enkeltfortællinger om og fra de afdøde sjæle som han møder og samtaler med. Man kan altså læse i ét stræk, eller stoppe op undervejs, som også vandreren gør.

Da fortællingen begynder, er jeg-personen, der fremstilles som Dante selv, faret vild i en mørk skov, og tvivler på at han nogensinde vil nå den solbeskinnede bjerg- eller bakketop som han kan skimte foroven. Efterhånden som vandringen skrider frem og læseren såvel som vandreren får større overblik over den verden den foregår i, fornemmer vi at den tilsyneladende ligefremme fortælling rummer noget mere. Hvad er det mon for en skov vi flakker rundt i, og hvad er det i grunden der sker?

På det enkleste og mest bogstavelige plan befinder vi os fra første færd i et middelalderligt, geocentrisk univers, hvor solen kaldes en planet (v. 17):

..... morgenlyset fra planeten
der viser vejen for enhver hernede

– og kredser omkring den ubevægelige jord i kraft af den guddommelige skabelsesplan der til stadighed er virksom i verden (vv. 37-40):

Det var helt tidlig morgen; solen steg nu
omgivet af de stjerner som den stod blandt
da himmelsk kærlighed den Første Morgen
bestemte disse høje legemers bane.

Allerede her er der en flertydighed, hvor et bogstaveligt handlingsforløb spiller sammen med en billedlig, allegorisk fortælling: solen er på en og samme gang et fysisk himmellegeme og et guddommeligt tegn fra skabelsens morgen, og handlingen finder sted på to planer: konkret i påskeugen år 1300 fra langfredag til den følgende torsdag, og billedligt på et tidsplan der omfatter såvel skabelsesugen som Jesu lidelse og opstandelse mere end tolv århundreder før handlingens tidspunkt.

Komedien er fuld af lignende mangetydigheder, ofte i form af såkaldt intertekstualitet, hvor teksten hentyder til en anden, gerne klassisk eller kanonisk tekst som den er kalkeret over og dermed kommenterer: således er jeg-personens nedstigning i helvede, ført af den romerske oldtidsdigter Vergil, en form for allegorisk gentagelse af dennes beretning om den trojanske prins Æneas' besøg i underverdenen i den mytiske tid forud for Roms grundlæggelse.

Den slags dobbelttekst tilhører mest Komediens middelalderplan, som kommentaren i et vist omfang redegør for, men som en nutidig læser ikke nødvendigvis vil standse op ved.

Allegorien, forstået som et stadigt samspil mellem to tekster eller fortællinger, er imidlertid også til stede på mere moderne vis i den fortælle teknik hvis positioner markeres allerede gennem de første verslinier: I den mørke skov er personen 'Dante' til stede i et da-plan som fortælleren af samme navn kommenterer i et nu-plan, og denne dobbelte fortælleform går gennem hele Komedien, hvor "her" og "nu" i fortællersprog betegner fortællerens og læserens sted, dvs. verden på jorden, mens "der" og "da" refererer til den fortalte handling i det hinsides. Gennem denne dobbelttekstponering etableres

en forbindelse mellem på den ene side det individuelle, konkrete *jeg* og på den anden side det fælles *vi* = menneskeslægten som helhed og dermed ethvert menneskes livsforløb:

Midtvejs på *vores* vandring gennem livet
befandt (el. genfandt) *jeg* mig...

Fortællingen har et dobbelt fokus: hvad der for den fortalte jeg-person er forvirring og kaos, er for fortælleren fuldt af allegorisk mening om menneskelivet til enhver tid; og igennem samspillet mellem de to tids- og rumlige positioner blir Komedien til noget man kunne kalde den første europæiske jeg-roman:

Hvordan jeg kom derind, er svært at sige...

– og endnu sværere er det at komme ud, for “skoven” er ikke noget realistisk fastlagt sted som man af egne kræfter kan bevæge sig ind og ud af: snart er der tale om en skov, snart om et pas og snart om en dal ved foden af et uopnåeligt, solbeskinnat bjerg (som før blot var en bakke eller en høj).

Er vi i en drøm? Kort efter er vi vist snarere i et eventyr, idet vandreren møder tre forhindringer eller modstandere i dyreskikkelse: først en los med djævelsk maske der “ikke ville væk fra mine øjne”, siden en (han)løve og endelig en (hun)ulv. Alle tre træder de ud af hans eget indre, som skygger der både hæmmer og i sidste ende fremmer hans vandring.

Til eventyret – og til psykologien – hører også den sidste skikkelse der træder ud af skyggen: digterkollegaen Vergil. Ligesom dyrene har han naturligvis fået en del allegoriske udlægninger med på vejen i tidens løb; således forbindes han ofte med erindringen om det romerske imperium, der for Dante og andre i hans samtid stod som den eneste fuldt legitime verdslige magt. Desuden ses han gerne som billede på alt der er menneskeligt muligt og fornuftigt, eller slet og ret som allegorisk tegn på fornuften, der her kommer til syne

så hæs som en der længe havde tiet.

Men nu taler han altså, og hilser af jeg-personen som “kilden til talens flod”. Her går da Komедien i gang: talen begynder, siger fortælleren Dante (som her og andetsteds smelter underfundigt sammen med den fortalte jeg-person af samme navn). Og således blir fortællingen til for læserens øjne, som en tale- eller skrivehandling der først ophører godt 14.000 verslinier senere, når personen/fortælleren Dante skuer Gud, hvorved al mennesketale og -skrift må ophøre.

I år 1300 var florentineren Dante Alighieri 35 år og dermed efter tidens opfattelse midtvejs gennem livet. Som vi har set, gør han sig selv til person i sin egen fortælling, og præcis hvor i værket grænsen går mellem fiktion og selvbiografi, lader sig ikke endeligt afgøre. Vi ved blot at Komедien må være blevet til nogle år senere under forfatterens landflygtighed, formentlig i årene 1307-21.

Alt tyder på at Dante selv var bevidst om at have skabt noget nyt, som kun vanskeligt lod sig beskrive ud fra gængse begreber. Hans egen betegnelse for værket er “Komедie” (*Comedia*), hvortil en eftertid har føjet udtrykket “Den Guddommelige”. Titlen har ikke noget med teater at gøre, ej heller med komik i nutidig forstand. I et ganske vist omstridt brev til sin beskytter, herskeren i Verona, Cangrande della Scala, forklarer Dante (eller måske en anden, omtrent samtidig forfatter) at der er to grunde til navnet: dels ender værket godt, efter at være begyndt ondt, og dels er dets stil ikke ensartet “tragisk” og ophøjet, som f.eks. forbilledet Vergils Æneide, men mere blandet og stedvis “ydmyg”. Herved følger forfatteren mere eller mindre de antikke genrebetegnelser som man forstod (eller misforstod) dem i middelalderen. Hvis Æneiden var en “tragedie”, måtte hans eget værk være det modsatte. “Roman” kunne han ikke godt kalde det, da det ord for ham betegnede en rent fiktiv prosafortælling i 3. person, afledt af den høviske fortællekunst, altså ridderromanerne (som oprindeligt var versfortællinger, men i dag mest er kendt som tegneseriestof: hvor mange gange er ikke også Prins Valiant faret vild i mørke skove...). Men ‘roman’ er

nok det ord der kommer nærmest til at beskrive fortællingens mylder af stemmer og toner, hvor indbyrdes modstrid skifter med samklang. En tilsvarende mangestemmighed finder man ikke, eller kun antydningvis, i det klassiske epos, der er mere stilistisk homogent og værdigt i tonen, og alene derfor lyder Dante så helt anderledes end sit forbillede Vergil, uanset hvor meget han i detaljer står i gæld til ham.

Til romanformen hører også det dobbelte fortællerfokus, udtrykt bl.a. gennem de talrige fortællerkommentarer og læserhenvendelser, der første gang optræder i fjerde linie af første sang:

Hvor tungt og plagsomt er det sted at skildre...

og videre f.eks. i sekstende sang:

Men her, min læser, kan jeg ikke tie,
og må fortælle dig, såfremt Komedi
i fremtiden skal blive læst og troet: ...

Sådanne passager fortsætter helt frem til slutningen, således i sidste paradissang, hvor vandreren skuer Gud og verdensgåden:

Fra da af steg mit syn så højt at sproget
ikke kan rumme det, ej heller magter
erindringen at fastholde det sete.
Som den der har et syn i sine drømme
og siden intet husker: kun et aftryk
af følelsen i drømmen er tilbage –
er jeg i dette nu, for skønt visionen
er næsten borte, mærker jeg dog stadig
en dryppen af dens sødme i mit hjerte.

Den slags havde man i Dantes sam- og eftertid vanskeligt ved at få hold på, uvant som man var med romanfortælling som vi kender den i dag. Selv en så intelligent læser som Boccaccio i den følgende generation misforstod fortællerens “jeg” og mente at her talte personen og forfatteren Dante Alighieri i eget navn, en læsemåde som en moderne læser måske nok vil finde naiv.

Den første egentlige danske parallel til Komediens med hensyn til både tematik og fortællestil er Johannes Ewalds *Levnet og Meeninger* fra 1770'erne (Ewald har næppe læst Dante). Siden skal vi frem til det 20. århundredes modernisme for at finde tilsvarende.

Romanen beskæftiger sig med en samtid der principielt er uafsluttet eller i hvert fald uafklaret, og er som genre blevet kaldt en ‘uren’ form: ru, mangefarvet og dynamisk, hvor eposet snarere er poleret, højtideligt og tilbageskuende. Og sproget i Komediens er allerede på vej mod at blive et romansprog. En nutidig fransk kritiker, Jacqueline Risset, der i firserne udgav sin oversættelse på frie, moderne vers, karakteriserer i et essay fra 1982 Dantes sprog som “et der er ved at fødes, som er vendt mod fremtiden og er ligeglad med at fremvise sine forfædres smykker og skatte for den besøgende.” (En lignende iagttagelse gøres for øvrigt herhjemme så tidligt som 1892 i Valdemar Vedels bog om Dante, den første på dansk). Dette indtryk af noget nyt, der endnu ikke har fundet sin senere form, fornemmes f.eks. ved tempusskift mellem nu- og datid inden for samme passage, et mundtligt fortælletræk som denne oversættelse bibeholder. Dantes forunderlige sproglige nydannelser – typisk i verber som *imparadisarsi*, *inurbarsi* m.fl., ordret “ind-paradiseres”, “ind-byes”, dvs. med undren træde ind i henholdsvis paradiset og byen – har dog vistnok ingen oversættelse haft mod til at følge fuldt ud, heller ikke denne.

Ruheden præger også metrikken, altså versrytmen, der er mindre glat end man måske skulle vente. I lighed med flere andre moderne oversættere hæfter Risset sig ved hvad hun kalder Komediens uforudsigelige rytme, hvor, som hun siger, den metriske struktur ligesom opløses og gir plads for et nyt,

helt uregelmæssigt og uklassificerbart versemål. Man kan tilføje: uden dog af den grund at ophøre med at være rytmisk, men på talens snarere end skriftsprogets præmisser.

Ældre oversættelser har gerne en anden metrisk og stilistisk opfattelse. De berømte første linier, *Nel mezzo del cammin di nostra vita...* lyder således i Christian K. F. Molbechs oversættelse fra 1851, den første på dansk:

Paa Midten af vor Bane gennem Livet
jeg fandt mig i en Skovs bælgmørke Sale,
forvildet fra den Vej, som var mig givet.
Ak, hvilken Byrde haard det er at tale
om hvordan Skoven var, den vilde, øde!
Min Skræk ved Tanken kaldes op af Dvale.
Knap mere besk det var mig om jeg døde;
dog vil jeg for det Held, jeg fandt, tillige
alt andet nævne, som mig der gav Møde.
Hvordan jeg kom derind, jeg kan ej sige

Molbechs Dante er med rette blevet en klassiker på dansk. Han overholder nøje originalens fletværk af kvindelige rim (altså sluttende på tryksvag stavelse), et sjældent kunststykke på et germansk sprog, som kun få har gjort ham efter. Imidlertid lyder Molbechs vers langt mere regelmæssigt adstadige end Dantes, idet han i overensstemmelse med sin tid bruger oehlenschlägerske femfodsjamber, et versemål ganske forskelligt fra Komediens 11-stavellesvers, der er båret af en mere fri rytme.

Tilsvarende værdig jambisk gangart med omvendte ordstillinger m.m. har Knud Hee Andersens blankvers fra 1963, den anden oversættelse på dansk:

Midtvejs på livets sti, som vi skal træde
jeg fandt mig inde i en dunkel skov,
fordi jeg fra den rette vej var veget.

Begge de to danske oversættelser er børn af det nittende århundrede, og oversætter nærmest som var der tale om Vergil, eller måske Petrarca. Mere naturligt mundret falder Ingvar Björkesons svenske oversættelse fra 1983, hvis rytme er tæt ved 11-stavellesversets *flow*:

Till mitten hunnen på vår levnads vandring
hade jag i en dunkel skog gått vilse
og irrat bort mig från den rätta vägen.

Trods ordstillingen i de to første linier er vi her nærmere ved en naturlig og mundtlig diktion, og dermed ved Dantes egen ligefremme og energiske fortælle tone. Tilsvarende kan siges om Magnus Ulleland på nynorsk (1993):

Midtveges fram i gonga gjennom livet
eg fann meg att i tjukke, svarte skogen,
i vilska fór eg langt frå rette veggen.

Her er tilmed alle betydninger kommet med fra italiensk (2. linies “eg fann meg att” : jeg genfandt mig selv, Dante: *mi ritrovai*). Det lykkes også for amerikaneren Mark Musa (1972), på mere frit gendigtende blankvers præget af fremdrift og fortælle glæde:

Midway along the journey of our life
I woke to find myself in a dark wood,
for I had wandered off from the straight path.

De fleste moderne oversættelser afstår fra rimfletværket, det såkaldte *terza rima*, hvor midterlinien i hver terzin rimer med første og sidste vers i den følgende. Dette falder let og smukt på italiensk, med dets rigdom på kvindelige rim, men lader sig på germansk og især nordisk vanskeligt håndtere uden store omkostninger, idet rimtvangen fjerner sproget fra den ligefremme og præcise sprogtone som er Dantes egen, og får oversættelsen til at lyde som det den ikke må: en oversættelse.

Dante brugte italiensk talt sprog til at udtrykke ting som indtil da kun tilnærmelsesvis var blevet udtrykt på latin, og det er også talesproget (ikke nødvendigvis dagligsproget) man må bygge på når man i dag oversætter ham til dansk: dets rytme, dets stavelsestal og dets ordformer i det hele taget, også selv om man hos os af og til kommer i konflikt med skriftsproget og dets staveformer. Dansk har i den henseende et særligt problem, som f.eks. norsk og svensk ikke har i samme omfang.

Oversættelsen her har lånt fra såvel Björkeson, Musa som Ulleland, og flere til.

Verse målet er originalens 11-stavelersvers, *l'endecasillabo*, med de variationer der hører til dette. Det vil sige: 10, 11 eller 12 stavelser med variabel rytme og vekslende antal tryk, dog med ufravigeligt tryk på 10. stavelse, og ikke senere. Gennemgående er der kvindelig versudgang, hvilket gir 11 stavelser, hvoraf navnet. Ordernes rytme og stavelsesantal følger talesproget, med de sammentrækninger og overledninger der er rytmisk oplagte: "det arme Italien" læses således med fem, ikke seks eller syv stavelser, hvorimod "hjemme i Italien" beholder seks, uden sammentrækning. "Ottende" har altid tre stavelser, mens "niende" kan få to eller tre afhængigt af placering, tryk og rytme. To stavelser får ligeledes "...sagde han", mens "han sagde..." kan have tre, og har det i versudgang. Nogle steder markeres dette princip ved mere eller mindre hævdvundne skrivemåder: gir, tar, blir, ber og be (men dog ikke "hodet" eller "ho'det", "mensket", eller "sir" og "sa"), selvom disse ord gennemgående udtales sådan). I en tekst som denne, hvor stavelsesantallet ligger helt fast: ni stavelser inden trykket på tiende, står man på dansk med det problem at det talte og skrevne sprogs stavelsestal ikke altid stemmer overens, og man må i nogle tilfælde træffe et valg blandt flere mulige for hvor mange stavelser et givent ord skal have; et valg som forsåvidt ville optræde også ved et hvilket som helst andet versemål på dansk, men som her accentueres ved at oversættelsen ligesom originalen baserer sig på talesproget.

Altsammen gir det sig forhåbentlig i praksis efter et par sider.

I øvrigt kan og bør man læse Komediens på flere måder og i flere hastigheder, alt efter som fortællingen skifter emne og tempo: som lyrik, som episk fortælling eller fortællinger, som fiktion eller halvdokumentarisme, som science fiction eller middelalderlig *road epic*, som filosofisk læredigt eller politisk satire, som vers eller rytmisk prosa. Alle vil måske ikke læse det hele første gang eller hver gang, hvormed ikke er sagt at Komediens ikke netop lader sig læse i ét stræk, som et sammenhængende forløb hvor bevægelsen og helheden fremstår mere og mere tydeligt jo længere frem og op man som læser følger vandreren gennem dødsrigerne.

Kommentaren bagi er tænkt som hjælp, ikke pligt, og for den læser der lader sig føre med af fortællingen er selve Komediens tekst i det væsentlige sin egen forklaring. Man behøver ikke at forstå alt for at følge med. Filologiske tvivlsspørgsmål og flertydige passager o.l. er i visse tilfælde kommenteret, eventuelt med en alternativ oversættelse, hvilket den almindelige læser kan se bort fra. Det samme gælder redegørelser for filosofiske og teologiske termer som vi ikke i alle tilfælde har gængse modsvarigheder til i dansk nutidssprog, og som eventuelt må gengives med flere, måske varierende ord; her kan den interesserede læser forhåbentlig selv finde vej i noterne, og videre frem via litteraturlisten til slut.

* * *

I anden udgave (2001), såvel som i tredje (2004) samt fjerde (2007, og femte 2009 med enkelte ændringer) er der i alt foretaget omkring trehundrede større eller mindre ændringer i teksten, foruden indledning/efterskrift, samt løbende tilføjelser til litteraturlisten. Enkelte læsemåder i forhold til originalteksten er fra tredje udgave ændret efter Federico Sanguinetis nye tekstudgave, jvf. herom s. 596. Flere af ændringerne er foranlediget af kontakt med læsere og diskussioner med kolleger. Tak især til Christina Heldner, Göteborg, hvis sprogligt-metriske

analyser af Dante og hans oversættere har givet anledning til en række rytmiske variationer fra og med tredje udgave. Andre læsere er takket i tidligere udgaver. Til dem skylder jeg 2-3 % af versene.

Ole Meyer

HELVEDET

SANG I

Midtvejs på vores vandring gennem livet
befandt jeg mig i mørke, dybe skove,
3 forvildet fra den vej jeg burde følge.
Hvor tungt og plagsomt er det sted at skildre:
så vildt og ufremkommeligt at tanken
6 genføder frygten som jeg dengang følte!
Selv døden er vel næppe mere bitter;
men for at tale om hvad godt jeg fandt der,
9 må jeg først skildre andet som jeg mødte.
Hvordan jeg kom derind, er svært at sige,
så meget tynged søvnen mig dengang jeg
12 forlod den sande vej, og kom på vildspor.
Men da jeg stod ved foden af en bakke
og var begyndt at stige op fra dalen
15 der havde snøret hjertet stramt af rædsel,
da så jeg op, og så at højens skuldre
stod klædt i morgenlyset fra planeten
18 der viser vejen for enhver hernede.
Da følte jeg så småt hvorledes frygten,
der havde knuget hjertets kammer hele
21 den gruelige nat, nu løsned grebet.
Og ganske som den mand der undslap havet,
og nu, skønt gispende, har nået bredden,
24 men vender sig, og stirrer ud mod vandet,
således vendte sindet sig i flugten
endnu en gang, og så ned over passet
27 der aldrig slap en levende igennem.
Jeg hvilte først min trætte krop en smule,
men gik så opad langs den øde skråning,
30 og støtted mest på foden der var lavest.
Og dér, næsten før stigningen begyndte,
stod der en los, lynhurtig, let og smidig,
33 helt klædt i plettet skind, og spærred vejen.